

УДК 378:304:364-4:159.923.2(477)

DOI <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.4.5>

Наталія КОЛЯДА

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, вул. Садова, 2, м. Умань, Україна, 20300
ORCID: 0000-0001-7743-7831

Оксана КРАВЧЕНКО

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, вул. Садова, 2, м. Умань, Україна, 20300
ORCID: 0000-0002-9732-6546

Бібліографічний опис статті: Коляда, Н., Кравченко, О. (2023). Соціально-психологічні аспекти розвитку соціальних навичок у майбутніх професійних соціальних працівників: значення soft skills. *Ввічливість. Humanitas*, 4, 31–37, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.4.5>

**СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ
СОЦІАЛЬНИХ НАВИЧОК У МАЙБУТНІХ ПРОФЕСІЙНИХ
СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ: ЗНАЧЕННЯ SOFT SKILLS**

Ця концепція почала широко використовуватися наприкінці 1990-х років. В цій статті зроблено спробу структурувати і згрупувати основні soft skills, властиві сучасним молодим фахівцям у галузі соціальної роботи та соціального забезпечення. Основні групи «м'яких» навичок зіставляються з ключовими компетенціями соціальних працівників. Структурування показало, що найбажанішими для соціальних працівників є такі навички, як емпатія, комунікабельність, вміння керувати часом та креативність. Аналіз найпопулярніших м'яких навичок показує, що ці кваліфікації також присутні, і що фахівці в спеціалізованих галузях 231 Соціальна робота та 232 Соціальне забезпечення є актуальними та затребуваними на сучасному ринку праці. Зарубіжний досвід охоплює всесвітньо відомі компанії, як-от Microsoft і Forbes, а комунікативні навички, креативність, готовність до поширення ідей і високе почуття соціальної відповідальності згадуються як ключові якості професіоналів у сфері соціальних питань. У статті також наведено перелік ключових навичок, якими має володіти молодь XXI століття, та інструменти для їхнього розвитку. Найпопулярнішими навичками серед молоді сьогодні є цифрова комп'ютерна грамотність, комунікативні навички та особистісні навички, що представлені вільним спілкуванням у соціальних мережах та повною діджиталізацією часу. Надано рекомендації щодо змісту освіти у закладах вищої освіти. Закцентовано увагу на тому, що молоді люди, які закінчили відповідну освітню програму, можуть стати конкурентоспроможними працівниками, якщо матимуть належну освітню базу та вивчатимуть дисципліни, які є достатньо корисними для формування базових навичок. Наголошено, що варто пояснювати молодим фахівцям, наскільки важливим є особистісний розвиток і які результати може принести ефективна освіта.

Ключові слова: соціальний працівник, soft skills, гнучкі навички, м'які навички, компетентність.

Natalia KOLIADA

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor at the Department of Social Pedagogy and Social Work, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, 2 Sadova str., Uman, Cherkassy region, Ukraine, 20300
ORCID: 0000-0001-7743-7831

Oksana KRAVCHENKO

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor at the Department of Social Education and Social Work, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, 2 Sadova str., Uman, Cherkassy region, Ukraine, 20300
ORCID: 0000-0002-9732-6546

To cite this article: Koliada, N., Kravchenko, O. (2023). Sotsialno-psykholohichni aspekty rozvytku sotsialnykh navychok u maibutnykh profesiynykh sotsialnykh pratsivnykiv: znachennia soft skills [Social-psychological aspects of social skills development in future professional social workers: the importance of soft skills]. *Vvichlyvist. Humanitas*, 4, 31–37, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.4.5>

SOCIAL-PSYCHOLOGICAL ASPECTS OF SOCIAL SKILLS DEVELOPMENT IN FUTURE PROFESSIONAL SOCIAL WORKERS: THE IMPORTANCE OF SOFT SKILLS

The development of soft skills in future professional social workers is a very topical issue. This concept became widely used in the late 1990s of the last centuries. The article attempts to structure and group the main flexible skills that are inherent in modern young professionals in the field of social work and social security. The main groups of flexible skills were compared with the main competencies of a social worker. This structuring has shown that the most desirable skills for a social worker are empathy, communication skills, time management and creativity. As a result of the analysis of the most popular soft skills, these qualities were also present, which indicates that the specialty 231 Social Work and 232 Social Welfare are relevant and in demand in the modern labor market. As a foreign experience, such world-renowned companies as Microsoft and Forbes were cited, where the main qualities of a specialist dealing with social issues should be communication skills, creativity, willingness to present their ideas to the general public, and a high level of social responsibility. In addition, a list of key skills of modern youth of the twenty-first century and tools for their development is presented in the article. Among the most popular skills of today's youth are digital and computer literacy, communication skills, and personal skills represented by free communication in social networks and full digitalization of their time. Recommendations were made regarding the educational component of higher education institutions. It was emphasized that young graduates of the relevant programs can become a competitive and qualified employee if he or she has a proper educational base and is taught those disciplines that fully help in the formation of basic skills. It was noted that it's important to explain to young professionals how important their own self-development is and what results their fruitful training can bring.

Key words: social worker, soft skills, flexible skills, soft skills, competence.

Актуальність проблеми. Ефективна діяльність організацій та установ, що працюють у сфері соціальної роботи, визначається насамперед якістю їхнього підходу до всіх користувачів послуг і клієнтів різних верств суспільства. Специфіка професії соціального працівника вимагає всебічного розвитку знань, умінь і навичок, які в результаті формують загальну компетентність професії. Наразі компетенції, що вимагаються від соціальних працівників на ринку праці, є доволі високими та пов'язані переважно з професійною орієнтацією на «людину і людей», високим емоційним інтелектом, стресостійкістю, базовими знаннями з психології та вмінням використовувати їх на практиці, здатністю виявляти емпатію. Розвиток таких компетенцій (або «м'яких навичок») є об'єктивною необхідністю сьогодення та ключовим питанням для підготовки конкурентоспроможних соціальних працівників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тема розвитку соціальних навичок у майбутніх соціальних працівників є досить малодослідженою у вітчизняній науці і, як наслідок, є дуже мало наукових статей та досліджень на цю тему. Проте деякі науковці зосередили увагу на певних аспектах розвитку соціальних навичок. Наприклад, у дослідженні Г. Михайлишин (Мандро Л., Михайлишин Г., 2023) проаналізовано методики формування «м'яких навичок» майбутніх соціальних працівників. Основна увага приділяється використанню сучасних технологій для оптимізації інтеграції знань,

умінь, навичок та особистісних якостей майбутніх фахівців.

Наход С. (2018) у науковій праці наголошує на важливості «м'яких навичок» у професійному становленні майбутніх фахівців соціально-економічних професій. У статті порівнюється важливість «soft skills» і «hard skills» та їхній вплив на фаховий складник майбутніх фахівців соціально-економічних професій.

Миценко В. І. та Русановська Т. В. (2022) розглядають теоретичні та практичні аспекти формування «м'яких навичок» у здобувачів вищої освіти.

Метою статті є обґрунтування теоретичної значущості психологічного складника професіоналізму соціального працівника у формі «soft skills».

Виклад основного матеріалу. Хоча гнучкі навички (або «м'які» навички) відомі вже давно, проте термін «м'які навички» ніколи не використовувався. Дослідження в цій царині почалися в 1960-х роках, а сам термін набув широкого поширення тільки наприкінці 1990-х років. Термін швидко увійшов у сферу трудової діяльності і зараз широко використовується в рекрутингу та соціальній сфері.

М'які навички стають все більш важливими в сьогоденнішніх кризових умовах. Економічні, політичні та соціальні кризи, що тривають, змусили економіку працювати у форматі «управління змінами», і завданням кваліфікованих фахівців є швидка адаптація до зовнішніх змін. Згідно із загальною тенденцією сьогодення, найбільш конкурентоспроможними працівни-

ками варто вважати гнучких і мобільних працівників, які вміють швидко адаптуватися до нових ситуацій, мобілізувати свій потенціал і досягати високих результатів.

У дослівному перекладі «soft skills» - це «гнучкі, м'які навички», тобто вони не є специфічними для певних професій. Це, ймовірно, навички психологічного характеру, які допомагають фахівцеві якісно та продуктивно виконувати завдання.

Найчастіше ступінь прояву «м'яких навичок» напряму залежить від типу особистості, особливостей характеру, темпераменту, тобто має місце психологічний чинник. У загальному вираженні це може бути комунікабельність, стресостійкість, здатність працювати в умовах ризиків, згуртованість, командна робота, швидка адаптивність до різних ситуацій тощо. Дуже важко оцінити, наскільки ці навички розвинені, але їх цілком можливо розвивати та вдосконалювати.

М'які навички необхідні соціальним працівникам різної кваліфікації. Це стосується як фахівців-початківців, які тільки розпочинають свою кар'єру або навчаються в університеті, так і професіоналів, які вже мають певний професійний досвід. Навчання м'яких навичок є важливим та актуальним. Це пов'язано з тим, що необхідно не лише підтримувати свій професійний рівень, а й здобувати нові знання, навички та компетенції. Тому самоорганізація, комунікативні навички та мобільність важливі для ефективної соціальної роботи.

Зазвичай виділяють п'ять основних груп м'яких навичок (Пара: школа цифрових навичок, 2021). Порівнюємо їх із ключовими соціально-психологічними аспектами розвитку м'яких навичок у майбутніх соціальних працівників (таблиця 1).

Наголосимо на тому, що ці групи навичок здебільшого застосовуються в майбутній професійній діяльності соціального працівника залежно від психологічних особливостей індивіда, його особистісних якостей та набутих у суспільстві знань, умінь і звичок.

Крім того, до переліку м'яких навичок відносимо:

- здатність ефективно здійснювати міжособистісну комунікацію;
- вміння працювати проактивно та досягати результатів;
- критичне мислення та вміння аналізувати;
- уміння об'єктивно оцінювати ситуації;
- не боятися використовувати нестандартні методи для вирішення стандартних проблем.

Варто зазначити, що коли мова йде про соціального працівника, то на етапі підготовки фахівця необхідно приділити максимальну увагу умінню встановлювати з населенням доцільні взаємовідносини, які в кінцевому результаті зможуть допомогти досягти необхідної мети.

Розвиток соціальних навичок у майбутніх соціальних працівників базується на такій нормативно-правовій базі як: Закон України

Таблиця 1

Основні групи «soft skills» та їхній взаємозв'язок із компетенціями фахівців із соціальної роботи

Група	Сутність	Компетенція фахівця
Навички самоорганізації	Вміння ефективно побудувати роботу та встановити правильні часові межі (тайм-менеджмент)	Здатність розраховувати свій власний час та планувати свою роботу відповідно до рівня завантаженості
Стресостійкість	Зберігати працездатність, коли виникають форс-мажорні обставини	Уміння виходити із так званої «зони комфорту», спокійно та врівноважено виконувати свої обов'язки
Комунікативність	Емоційний інтелект, емпатія, здатність до ефективної комунікації	Уміння домовлятися з людьми, доносити до них свою позицію та аргументувати її, уміння слухати
Навички роботи з інформацією	Комп'ютерна грамотність та обізнаність у методах та засобах її збору, фільтрації та обробки	Уміння шукати інформацію, якісно її обробляти, аналізувати та робити відповідні висновки
Креативність	Вирішення стандартних завдань нетрадиційним способом, креативне мислення	Здатність мислити нестандартно, уміння знаходити креативне рішення проблем

«Про освіту», Закон України «Про соціальну роботу», Закон України «Про соціальні статuti та положення»: Закон України «Про освіту» та Закон «Про вищу освіту», статuti та положення про стратегічний розвиток університетів або інших закладів вищої освіти, соціальні статuti та положення України, освітні та навчальні програми спеціалізації та навчальні плани (на місцевому рівні).

Відповідно до звіту Національної асоціації коледжів і роботодавців, (Passive Secrets, 2022) комунікативні навички були визнані найважливішими навичками, на які звертають увагу роботодавці при пошуку кандидатів на нові вакансії. Комунікативні навички мають найвищу оцінку – в 4,56 балів за 5-бальною шкалою (Passive Secrets, 2022).

На рис. 1 нами наведено відсоткове ранжування найбільш популярних soft skills (Passive Secrets, 2022).

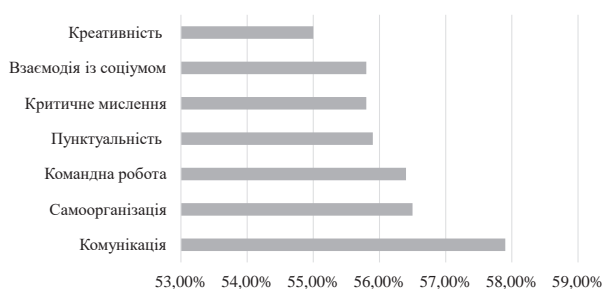

Рис 1. Відсоткове ранжування найбільш популярних soft skills

Зазначені нами навички є необхідними при виборі професії у сфері «людина-людина», до

якої належить зокрема соціальний працівник. Наявність таких навичок дасть фахівцеві змогу ефективно допомагати та надавати необхідні послуги різним верствам населення.

Ще однією важливою навичкою є емпатія, тобто вміння встановлювати та підтримувати безперервну комунікацію з клієнтами. У процесі комунікації людина бачить і розуміє зворотний зв'язок від інформації, наданої клієнту або користувачеві послуг. Тривалість і якість цієї комунікації безпосередньо залежить від рівня обізнаності та компетентності соціального працівника. Цей процес складається з таких важливих елементів (Замашкіна О., 2021):

- безпосередньо встановлення зорового контакту;
- процес слухання, розуміння та транслявання зворотної інформації співрозмовнику;
- процес ведення конструктивної дискусії;
- нівелювання та управління конфліктними ситуаціями (якщо вони виникли до початку діалогу). Якщо конфлікт розпочався в процесі розмови, треба докласти максимум зусиль, щоб зробити його конструктивним та досягнути компромісу;
- мотивування до розмови, до відкритості та доброзичливості;
- консультування та наставництво.

У таблиці 2 подано перелік базових навичок сучасної молоді, які є затребуваними на ринку праці (Тілікіна Н. В., Кримова М. О., 2020).

Аналіз закордонного досвіду засвідчує, що міжнародні компанії (Microsoft, Forbes) надають великого значення таким м'яким навичкам як: комунікативність, високоорганізованість,

Таблиця 2

Перелік базових навичок сучасної молоді (виокремлені автором)

Навички	Складники	Інструменти розвитку
Навчальні навички	креативність, саморозвиток, творчість, критичне мислення, комунікація	виступи на тренінгах, семінарах, конференціях, написання наукових робіт, оформлення результатів дослідження через відповідні програми (презентація у Power Point, Prezi, Canva)
Навички грамотності	цифрова грамотність, ділове спілкування та листування	інформаційно-комунікаційні технології, наприклад, дошки для мозкового штурму Stormboard, IdeaBoardz, Концептборд та інші
Соціальні навички	ділова комунікація, емоційний інтелект, емпатія, вміння працювати в команді	врегулювання конфліктних ситуацій, налагодження ефективної комунікації, вибудова довірливих відносин із оточуючими людьми як під час безпосереднього спілкування так і в соціальних мережах. Основними інструментами можна вважати сервіси Google із спільним доступом, месенджери Telegram, Viber, програми для проведення онлайн зустрічей (Google Meets, Zoom, Skype, Teams)
Особистісні навички	тайм менеджмент, впевненість у своїх силах, лідерські якості, ініціативність	всі можливості для постійної комунікації, ведення блогу, презентації власних проєктів, відстеження витрат часу, відстеження часу, проведеного онлайн: наприклад, ToDois, Trello, Microsoft To-Do, Google Calendar

креативність та бажання виносити свої ідеї на загальне обговорення (Microsoft); комунікативність, креативність, вміння аналізувати й обробляти отриману інформацію, а також максимізувати свій творчий потенціал (Forbes).

Працівник соціальної сфери на етапі підготовки та початку своєї кар'єри має виконувати певний перелік функцій, а саме (Замашкіна О., 2021):

- організаторська функція (соціальний працівник може організувати свій робочий час і скоординувати свої плани так, щоб вкладатися в дедлайни);
- посередницька функція (соціальний працівник є посередником між соціальною політикою держави та отримувачем послуг – населенням країни);
- комунікативна функція (вміння налагодити ефективну комунікацію із клієнтами);
- діагностична функція (вміння діагностувати наявність проблемного питання та оперативно запропонувати варіанти вирішення);
- аналітико-оцінювальна функція (вміння швидко проаналізувати та оцінити наявну ситуацію та надати експертну допомогу клієнтові);
- прогностична функція (соціальний працівник має спрогнозувати можливі соціальні кризи та має бути готовим надати відповідну допомогу або консультацію);
- охоронно-захисна функція (соціальний працівник своїми діями надає соціальний захист та підтримку клієнтам);
- профілактична функція (соціальний працівник своїми діями попереджує виникнення можливих негативних явищ та проблем соціального характеру);
- соціально-терапевтична функція (здатність своїми діями нівелювати негативний вплив проблем соціального характеру);
- корекційно-реабілітаційна функція (у разі деструктивних проблем соціальні працівники мають намагатися заспокоїти клієнта);
- функція соціально-педагогічної підтримки і допомоги (соціальний працівник має надати необхідну інформацію, проінструктувати та допомогти клієнтові вирішувати складні питання).

Навички та компетенції соціальних працівників безпосередньо впливають на ефективність їхньої роботи. Коли фахівці вміють будувати довірчі стосунки та ефективно спілку-

ватися, їхня здатність надавати найбільш комплексну допомогу зростає. Процес побудови таких стосунків може бути коротким або тривалим. Це залежить, здебільшого, від психологічних якостей соціального працівника, здатності відчувати спільну хвилю з клієнтом і вміння співпереживати проблемам і потребам, які доводиться розв'язувати соціальному працівникові.

Молодому і недосвідченому фахівцю, який тільки здобуває освіту, вкрай важко налаштуватися на клієнта, адже у нього немає необхідних знань та навичок. Але розвинути свої soft skills майбутній соціальний працівник може у закладі вищої освіти. До базового переліку гнучких навичок, які формуються в закладах вищої освіти відносимо:

- вміння знаходити вихід із складних ситуацій;
- самоменеджмент та організація власного часу;
- здатність брати на себе відповідальність (зокрема і за інших людей, якщо мова йде про посаду старости);
- вміння працювати в команді та організувати її діяльність (за потреби);
- вміння формулювати свої думки та відстоювати свою позицію;
- здатність управляти конфліктами та інші.

Студенти спеціальностей 231 Соціальна робота та 232 Соціальне забезпечення, відповідно до навчального плану спеціальності, вивчають освітні компоненти, які допоможуть їм максимально розкрити свій потенціал як майбутніх соціальних працівників та розвинути свої м'які навички. Прикладами таких дисциплін є етика соціальної роботи, соціально-психологічні аспекти спілкування в професійній діяльності, психологія конфліктів, самоменеджмент ділової кар'єри, психологічні основи управлінського впливу, самовиховання, саморегуляція особистості, запобігання конфліктів та професійна етика, ділове спілкування та культура ділового мовлення, соціологія конфлікту, риторика.

Для розв'язання проблеми розвитку м'яких навичок у закладах вищої освіти необхідно зважати на такі чинники (Коляда Н., Кравченко О., 2020), як перевантаження зайвою інформацією, брак часу на академічних парах для вивчення необхідного матеріалу, професійна компетентність викладачів та їхнє вміння доступно пояснити необхідний матеріал, можуть дещо ускладнювати процес розвитку м'яких навичок.

Щодо методів навчання майбутніх фахівців, то для ефективного та найбільш оптимального розвитку гнучких навичок використовують:

1. Самонавчання – самостійне оволодіння інформацією про основи з самоменеджменту та ефективної комунікації, тобто тим навичкам, які допоможуть розвинути інші, необхідні для продуктивного виконання майбутніх обов'язків.

2. Аналітичний підхід до своїх дій та рефлексія результатів.

3. Робота з коучем, наставником, ментором, тобто уміння сприймати інформацію та передавати її далі.

4. Тренінги з розвитку певних компетенцій.

5. Кейсові вправи на розв'язання проблем, соціального, соціально-побутового та нормативного характеру.

6. Дуальна освіта – навчання в закладі вищої освіти та безпосередньо на виробництві, в організації або установі.

Крім цього, перед майбутніми фахівцями є безліч можливостей із здобуття необхідних навичок за межами навчальної програми університету. Це можуть бути тренінги від соціально-орієнтованих організацій, онлайн-курси «Prometheus» із безоплатними лекціями від провідних науковців світу, волонтерство (особливо актуальним є зараз, коли до численних волонтерських проєктів залучаються молоді професі-

онали), участь у молодіжних студентських радах та студентському самоуправлінні (рада молодих вчених, молодіжна рада, наукове товариство студентів, аспірантів та докторантів).

Процес професійної підготовки майбутніх соціальних працівників доцільно розглядати в безперервному контексті (Повстин О. В., Козяр М. М., 2019). Насамперед, це цілеспрямований процес, який призводить до формування базових умінь і професійних компетентностей, сприяє професійному та інтелектуальному розвитку, розвиває професійну свідомість і готує до позитивних дій з надання допомоги людям, які її потребують.

Висновки. Професійний розвиток і становлення майбутніх соціальних працівників та розвиток соціальних навичок є взаємозалежними питаннями. Остаточний результат залежить, насамперед, від якості університетських послуг, змісту навчальної програми, кваліфікованого підходу до відповідної галузі та якісного викладання. Комплексний підхід до цього питання дасть змогу випускати конкурентоспроможних фахівців, які мають усі необхідні soft skills і активно займаються розвитком hard skills.

Найкраща винагорода за їхню роботу – це психологічно здорове суспільство, де люди можуть довіряти соціальним працівникам і де їм гарантований доступ до кваліфікованої підтримки та консультацій.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Замашкіна О. (2021) Розвиток soft skills у майбутніх соціальних працівників. *Правова та соціальна трансформація сучасного суспільства в умовах євроінтеграції України*. С. 21-24 URL: <http://idgu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/01/15.10.21-pravova-ta-socialna-transformacija-suchasnoho-suspilstva.pdf> (дата звернення: 24.09.2023).
2. Коляда Н., Кравченко О. (2020) Практичний досвід формування «soft-skills» в умовах закладу вищої освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук* (27). С. 137-145 <https://doi.org/10.24919/2308-4863.3/27.203686> URL: https://www.researchgate.net/publication/342383871_PRAKTICNIJ_DOSVID_FORMUVANNA_SOFT-SKILLS_V_UMOVAN_ZAKLADU_VISOI_OSVIDI (дата звернення: 24.09.2023).
3. Кочубей Т., Ткачук Ю. (2021). Соціальні навички soft skills у системі компетентностей майбутніх соціальних працівників. *Соціальна робота та соціальна освіта* (2(7)). С. 42-50 URL: <http://srso.udpu.edu.ua/article/view/244074> (дата звернення: 24.09.2023).
4. Мандро Л., Михайлишин Г. (2023). Технології формування «soft skills» майбутніх соціальних працівників. *Grail of Science*, (29). С. 303–306. <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.07.07.2023.050> URL: <https://archive-journal-grail.science/index.php/2710-3056/article/view/1462> (дата звернення: 23.09.2023).
5. Миценко В. І., Русановська Т. В. (2022). Принципи формування soft skills у студентів вищої освіти: теоретичні та практичні аспекти. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. (208). С. 192-196. <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2023-1-208-192-196> URL: <https://pednauk.cuspu.edu.ua/index.php/pednauk/-article/view/1387> (дата звернення: 23.09.2023).
6. Наход С. (2018) Значущість «Soft skills» для професійного становлення майбутніх фахівців соціономічних професій. *Науковий часопис. Серія: Педагогічні науки: реалії та перспективи* (63). С. 131-135 URL: <https://enpuir.pnu.edu.ua/handle/123456789/23921> (дата звернення: 24.09.2023).

7. Повстин О. В., Козяр М. М. (2019) Значення «soft skills» у формуванні управлінської компетентності фахівців у галузі безпеки людини. *Вісник Львівського державного університету безпеки життєдіяльності* (20). С. 122-127. <https://doi.org/https://doi.org/10.32447/20784643.20.2019.19> URL: <https://journal.ldubgd.edu.ua/index.php/Visnuk/article/view/1601> (дата звернення: 24.09.2023).
8. Тілікіна Н. В., Кримова М. О. (2020) Навички XXI століття як умова виходу молоді на ринок праці. *Інвестиції: практика та досвід*. (№ 5-6). С. 21–28. DOI: 10.32702/2306-6814.2020.5-6.21 URL: <http://www.investplan.com.ua/?op=-1&z=7065&i=3> (дата звернення: 24.09.2023).
9. Important Communication Skills Statistics & Trends (2022) *Passive Secrets*: web site. URL: <https://passivesecrets.com/communication-skills-statistics/> (дата звернення: 24.09.2023).
10. Soft skills – що це таке? (2021) *Para: школа цифрових навичок* : веб сайт. URL: <https://para.school/blog/life-hack/soft-skills-chto-eto-takoe> (дата звернення: 24.09.2023).

REFERENCES:

1. Zamashkina O (2021) Rozvytok soft skills u maibutnikh sotsialnykh pratsivnykiv [Developing soft skills of future social workers]. *Pravova ta sotsialna transformatsiia suchasnoho suspilstva v umovakh yevrointehratsii Ukrainy*, 21-24 Retrieved from: <http://idgu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/01/15.10.21-pravova-ta-socialna-transformaciya-suchasnoho-suspilstva.pdf> [in Ukrainian]
2. Koliada N., Kravchenko O. (2020) Praktychnyi dosvid formuvannya «soft-skills» v umovakh zakladu vyshchoi osvity [Practical experience in the formation of «soft-skills» in a higher education institution] *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk* (27), 137-145 Retrieved from: <https://doi.org/10.24919/2308-4863.3/27.203686> [in Ukrainian]
3. Kochubei T., Tkachuk Yu. (2021). Sotsialni navychky soft skills u systemi kompetentnosti maibutnikh sotsialnykh pratsivnykiv [Social soft skills in the system of competencies of future social workers] *Sotsialna robota ta sotsialna osvita* (2(7)), 42-50 Retrieved from: <http://srso.udpu.edu.ua/article/view/244074> [in Ukrainian]
4. Mandro L., Mykhailishyn H. (2023). Tekhnologii formuvannya «soft skills» maibutnikh sotsialnykh pratsivnykiv [Technologies for developing «soft skills» of future social workers] *Grail of Science*, (29), 303–306. Retrieved from: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.07.07.2023.050> [in Ukrainian]
5. Mytsenko V. I., Rusanovska T. V. (2022). Pryntsypy formuvannya soft skills u studentiv vyshchoi osvity: teoretychni ta praktychni aspekty [Principles of soft skills formation in higher education students: theoretical and practical aspects] *Naukovizapysky. Seriya: Pedagogichni nauky* (208), 192-196. Retrieved from: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2023-1-208-192-196> [in Ukrainian]
6. Nakhod S. (2018) Znachushchist «Soft skills» dlia profesiinoho stanovlennia maibutnikh fakhivtsiv sotsionomichnykh profesii [The importance of «soft skills» for the professional development of future specialists in socio-economic professions] *Naukovyi chasopys. Seriya: Pedagogichni nauky: realii ta perspektyvy* (63), 131-135 Retrieved from: <https://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/23921> [in Ukrainian]
7. Povstyn O. V., Koziar M. M. (2019) Znachennia «soft skills» u formuvanni upravlinskoï kompetentnosti fakhivtsiv u haluzi bezpeky liudyny [The importance of «soft skills» in the formation of managerial competence of specialists in the field of human security] *Visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu bezpeky zhyttiedialnosti* (20), 122-127. Retrieved from: <https://doi.org/https://doi.org/10.32447/20784643.20.2019.19> [in Ukrainian]
8. Tilikina N. V., Krymova M. O. (2020) Navychky XXI stolittia yak umova vykhodu molodi na rynek pratsi [21st century skills as a condition for young people to enter the labor market]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*. (№ 5-6), 21–28. Retrieved from: 10.32702/2306-6814.2020.5-6.21 [in Ukrainian]
9. Important Communication Skills Statistics & Trends (2022) *Passive Secrets*: web site. Retrieved from: <https://passivesecrets.com/communication-skills-statistics/> [in English]
10. Soft skills – shcho tse take? [Soft skills – what is it?] (2021) *Para: shkola tsyfrovyykh navychok* Retrieved from: <https://para.school/blog/life-hack/soft-skills-chto-eto-takoe> [in Ukrainian]